

Tradiții și premise ale învățământului universitar la Sibiu

Vasile CIOBANU

Keywords: *Sibiu/Hermannstadt, Traditions, Faculty, University, Projects*

Abstract

Traditions and Premises of University Education in Sibiu

The premises of the University of Sibiu lie in the length and intensity of the cultural activities. The Saxon schools are certified ever since the 14th century, at the same time with the existence of a library. In the 16th century a superior school was founded, and in the next century the city was to become capital of Transylvania. Samuel von Brukenenthal, the governor of the province (1774 – 1787) designed a plan to set up a university in Sibiu, which was not approved by the Imperial Court in Vienna. Between 1844 and 1887, there was a Law Academy in Sibiu, which had 1387 graduates, Romanian, Saxon and Hungarian jurists. A new plan to found a German university failed in 1919 – 1920, but in 1940 – 1945 the city became a university centre, because it was here that the university from Cluj took refuge, as a result of Hungary taking over Transylvania, due to Hitler and Mussolini's order (August 30th 1940).

It was only 40 years ago, that the Faculty of Philology and History in Sibiu was set up as part of the „Babes – Bolyai“ University in Cluj, due to a decision of the Romanian government. In 1976, this faculty, together with the faculties of Law and Engineering, which had been founded meanwhile, formed the Institute of Superior Education from Sibiu.

In 1984 the Communist Regime dissolved the humanist faculties. After the falling of the communist regime in December 1989, in 1990 these faculties were reopened, and were joined by other faculties to set up a University which was named after the poet and philosopher Lucian Blaga.

În acest an s-au împlinit 40 de ani de la înființarea Facultății de Filologie și Istorie din Sibiu care aparținea Universității clujene. Considerăm acest moment drept începutul Universității „Lucian Blaga“ și rememorăm în paginile următoare tradițiile și premisele învățământului universitar la Sibiu.

Orașele universitare au avut nevoie dintotdeauna, pentru a ajunge la acest statut, de o puternică infrastructură culturală, alcătuită din școli, tipografii, biblioteci, edituri, publicații periodice, muzee etc. care să-i pregătească pe viitorii studenți și să le ofere condițiile necesare instruirii. Menționat documentar pentru prima oară în 1191, ca Cibinium și apoi în 1223, ca Hermannsdorf,¹ Sibiul a cunoscut de-a lungul veacurilor o ascensiune puternică pe plan economic, politic, militar și cultural. Dimensiunea culturală a unui oraș cunoaște deplina împlinire prin școlile sale, care asigură

¹ Roth 2006, p. 6; Sigerus, p. 11.

pregătirea viitorilor cetățeni, iar acestea, la rândul lor au expresia cea mai înaltă în universitate.

Orașul Sibiu s-a afirmat de-a lungul veacurilor ca o așezare de prestigiu, care a ajuns în câteva rânduri capitală a provinciei și în același timp a fost principalul centru al sașilor, dar și al românilor transilvăneni în epoca modernă.¹ De-a lungul timpului și astăzi, urbea a fost comparată deseori cu marile centre europene. Pentru ca această comparație să reziste unei analize, orașului i-a lipsit, în cea mai mare parte a timpului, o universitate care să încoroneze activitatea cultural-științifică desfășurată pe aceste meleaguri. Documentele și cronicile au consemnat nenumărate elemente, premise și tradiții care îndreptățeau înființarea unui așezământ universitar.

Primele strădanii în direcția instruirii sunt atestate în anul 1300, când era menționată o bibliotecă și în 1380, când a fost consemnată o școală.² Din anul 1528 este instalată tipografia lui Lucas Trapoldner, care în anii următori a imprimat o serie de cărți în limba germană, iar în 1544, Filip Moldoveanu a tipărit cea dintâi carte în limba română, *Catehismul luteran*.³ Pentru câțiva ani, între 1526 și 1553, a fost deschisă în mănăstirea dominicană, o școală superioară, *Studium generale Cibiniensis*; după trecerea sașilor la religia protestantă, evanghelică, catolicii au fost nevoiți să se retragă. În 1549, Magistratul orașului Sibiu solicită învățatului italian Francisc Stancarus propuneri pentru reorganizarea școlii. Acesta a avansat idee unui *generale et publicum gymnasium*, care ar fi însemnat „un învățământ universitar în sens umanist“, cu mari cheltuieli, dar a propus și alternativa unui *gymnasium particulare*, mai potrivit comunității săsești de atunci, care a și fost acceptată.⁴ În 1555, școala comunității săsești a fost organizată ca gimnaziu, după principiile reformatorului Johannes Honterus (1498-1549). Biblioteca școlii era completată în 1557 cu noi volume, în valoare de o sută de guldeni, iar în 1592 era amplasată în capela Ladislau, de lângă gimnaziu.⁵

Încă de la sfârșitul secolului al XIV-lea sunt atestați studenți sibieni la universitățile din Viena, Cracovia, Bologna, Heidelberg, Leipzig, Wittenberg, Jena ș. a., numărul lor sporind în secolele următoare. Până la 1520 au fost înregistrați 285 de studenți numai din Sibiu. Unii dintre aceștia au predat în școlile din Transilvania, aproape toate așezările săsești fiind înzestrate cu asemenea instituții.⁶

Gimnaziul sibian a beneficiat de pe urma inițiativelor comitetului sașilor, Albert Huet. Astfel în 1578, școala a devenit *gymnasium academicum*, fiind deschisă elevilor din toate ținuturile săsești care trebuiau să contribuie la susținerea ei financiară, cu excepția districtului Brașov, care avea propriul său gimnaziu. Tot atunci au fost aduși profesori din Germania.⁷ Deși în veacul al XVIII-lea, orașul Sibiu și școala sa au trecut printr-o serie de evenimente care au slăbit comunitatea (războaie, boli), în secolul următor acesta a devenit un centru urban de nivel european iar gimnaziul s-a

¹ Roth 2006, pp. 57-188.

² Sigerus 1997, pp. 12-13.

³ Sigerus 1997, p. 17.

⁴ Pascu, Manolache, Pârnuță, Vereș, p. 118.

⁵ Pascu, Manolache, Pârnuță, Vereș, p. 19.

⁶ Popa 2007, pp. 28-31.

⁷ Teutsch 1882, p. 30.

afirmat ca principala instituție de învățământ săsească¹, dispunând de internat și de o bibliotecă în care erau inventariate 6000 de cărți, de noi profesori din Germania și de la Viena². Între profesorii sibieni au fost, fără îndoială, și unii dintre cei 254 de studenți originari din oraș, semnați între 1520 și 1700 la marile universități germane și îndeosebi la Wittenberg (pentru teologia luterană), Tübingen, Leipzig, Königsberg.³ Dar dacă elevii gimnaziului, numiți studenți, nu frecventau decât o școală superioară, și nu o universitate, Sibiu a avut totuși o instituție de învățământ cu grad universitar în epocă, la 1525, când Ordinul călugărilor Dominicani a înființat în orașul de pe Cibin o școală, *studium generale*, apreciată de unii autori drept „prima instituție de învățământ superior de pe pământul României”⁴, dar contestată de alții.⁵ Școala și-a încetat existența spre sfârșitul veacului, în schimb au deschis ieziuții un gimnaziu în 1692, în Piața Mare, frecventat de germani și maghiari catolici și români greco-catolici.⁶ În 1734 și Ordinul călugărițelor Ursuline a înființat la Sibiu o școală de fete, socotită cea mai veche instituție de acest fel din toată Transilvania.⁷ În 1788 se deschidea la Sibiu un seminar pedagogic săsesc pentru pregătirea preoților și a învățătorilor.⁸

Învățământul românesc a cunoscut în secolul al XVIII-lea un progres. Astfel, în 1786 s-a inaugurat un curs pentru învățători și preoți la Sibiu, odată cu numirea ca director al școlilor confesionale ortodoxe a lui Dimitrie Eustatievici, care în 1757 publicase o gramatică românească, urmată de alte cărți destinate pregătirii în această școală.⁹

La sfârșitul veacului al XVIII-lea Sibiu era un centru cultural de prestigiu, cu școli, cu biblioteci, cu câțiva colecționari dintre care guvernatorul Samuel von Brukenthal era cel mai renumit. Această imagine ne este transmisă și de unii călători străini care au trecut prin oraș în ultimele decenii ale veacului. Italianul Domenico Sestini, arheolog și numismat ajuns mai apoi profesor la Universitatea din Pisa, a stat la Sibiu două săptămâni în iunie 1780 și a fost surprins de colecțiile de naturale, de personalitatea guvernatorului Brukenthal, de mulțimea limbilor vorbite în oraș: germană, maghiară, săsească, română, latină, greacă, rusă, bulgară, sârbă, croată, italiană și franceză. El considera că „Sibiu ar trebui să fie centrul unei universități înfloritoare de n-ar fi decât singura considerație ca tineretul să vină să învețe cu puțină silință și străduință atâtea limbi necesare.”¹⁰

Ideea înființării unei școli superioare la Sibiu nu era o noutate. Aceasta apărea pentru prima dată în timpul Reformei, după cum afirmă istoricul sas Georg Adolf Schuller.¹¹ Reluarea ideii în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, susținea același

¹ Teutsch, pp. 57-67.

² Popa 2007, pp. 39-40.

³ Tonk, pp. 113-125.

⁴ Popa 2007, p. 50.

⁵ Pascu, Manolache, Pârnuță, Vereș, p. 119.

⁶ Popa 2007, p. 51.

⁷ Popa 2007, pp. 52-53.

⁸ Nistor, Marinescu- Frăsinei 1990, p. 34.

⁹ Păcurariu 1987, pp. 18-19.

¹⁰ *Călători 2000*, p. 363; cf. Pop 1970, p. 15.

¹¹ Schuller 1921 (I), p. 1.

autor, s-a datorat guvernului de la Viena și nu avea în vedere interesele locuitorilor, ci ale statului. Consiliul de Stat înființat în 1761 a observat că studenții care mergeau la studii în alte țări erau tot mai mulți. Ei scoteau astfel din imperiu mulți bani și, în plus, aduceau acasă de la universitățile protestante pe care le frecventau, idei socotite potrivnice statului. În consecință, consilierul Borie și cancelarul Kaunitz au acționat în vederea înființării unei universități în Transilvania. Cancelaria transilvană, condusă de Gabriel Bethlen, a propus să se transforme în universitate colegiul iezuit de la Cluj pentru catolici și cel reformat de la Aiud. Consiliul de Stat voia însă mai curând o asemenea instituție de învățământ pe Pământul Crăiesc. În 1762, generalul Bucow a cerut episcopului sas Georg Haner un proiect. Acesta a propus o universitate cu 4 facultăți, la Mediaș. În 1764, Consiliul de Stat cerea bisericilor protestante să participe la susținerea acestei școli superioare și să transmită decizia lor episcopului catolic și guvernului. Dar problema a rămas nerezolvată.

Samuel von Brukenthal, cancelar al provinciei transilvane, a reluat ideea. În 1765, Borie preciza că statul voia să mențină controlul său asupra învățământului, problema fiind de competența cancelarului Curții. El sublinia că împărăteasa Maria Tereza dorea în Transilvania o universitate și o facultate de teologie pentru luterani și calvini, cu scopul de a-i opri pe studenți să meargă în alte țări, aducând acasă erezii, „obiceiuri rele“ și pentru a face din științe surse ale bunăstării. De asemenea, universitatea urma să fie întemeiată de bisericile catolică, luterană și calvină. Din același an 1765 datează și opiniile lui Brukenthal în problema universității, plan descoperit de G.A. Schuller, biograful guvernatorului sas. Acesta concepea o universitate cu 4 facultăți, destinată exclusiv protestanților de confesiune Augsburg și elvețiană. Susținerea financiară revenea statului și sașilor, iar locul ales pentru noua instituție era orașul Sibiu. Planul lui Brukenthal mergea la amănunte. Astfel, se prevedeau 18 profesori: 3 la teologie, 4 la drept, 3 la medicină și 8 la filosofie. Puteau fi chemați și profesori din alte țări. O atenție deosebită se acorda studierii limbilor străine: engleza, franceza, italiana, limbile orientale. Nu era omis din programă nici sportul. Viața studenților era strict reglementată (examene, dispute care excludeau duelurile, gradele academice dobândite). Se preciza că nu se va face nici o deosebire între studenții fii de nobili (care de obicei aveau anumite privilegii) și ceilalți. Sistemul de desemnare a conducerii universității era similar celui de la Halle, unde studiasse Brukenthal. El estima cheltuielile anuale totale la 14.000 florini.¹

La Viena, ideile lui Brukenthal n-au fost primite cu entuziasm. În primul rând era contestat caracterul protestant al școlii, preconizându-se ca aceasta să deservească și tineretul catolic. La 19 octombrie 1765 Maria Tereza a acceptat proiectul, cu excepția folosirii veniturilor domeniului Făgăraș, arendat de sași pe 99 ani, pentru susținerea universității.² Hotărârea a fost considerată de episcopul Bajtay, o adevărată lovitură dată Bisericii Catolice. El a propus în schimb, înființarea unei universități catolice prin transformarea școlii iezuite de la Cluj. Hotărârea definitivă, care a privat Sibiul de o universitate în secolul al XVIII-lea, a fost luată în 1767, de cancelarul Kaunitz și privea crearea unei instituții catolice la Cluj.³

¹ Schuller 1921(II), pp.1-2.

² Schuller 1921(III), p. 2.

³ Schuller 1921 (IV), p. 1.

Chiar și fără o universitate, Sibiu a continuat să se dezvolte ca un centru cultural puternic. În 1784 apărea aici primul ziar transilvănean, „Siebenbürger Zeitung“, care ajungea și la Viena, iar în Sibiu se vindea, probabil, și în prima librărie, consemnată încă în anul 1778. Atunci când Iosif al II-lea a vizitat orașul, în iulie 1786, a vizitat tipografia și librăria Hochmeister. Aceasta publica în 1790 și prima revistă științifică din Transilvania, „Siebenbürgische Quartalschrift“. Același Martin Hochmeister sen. construia o sală pentru spectacole de teatru în Turnul Gros, unde avea loc o adevărată stagiu.¹ Un alt personaj marcant din Sibiu sfârșitului de veac XVIII, Johann Filtsch, a avut în 1792 o tentativă de a înființa o societate științifică ce ar fi fost un fel de academie, cu membri sași, români și maghiari.²

La începutul veacului al XIX-lea eforturile au continuat în direcția perfecționării învățământului, a ridicării prin cultură și apărării drepturilor. În 1817 s-a deschis pentru public Muzeul Brukenthal, care dispunea de o bibliotecă de 16.000 de volume, comparabilă cu alte instituții similare din Europa.³

Aspirațiile elitei săsești spre o școală mai înaltă au căpătat expresie în ideea Consistoriului Bisericii Evanghelice din 1836 de a întemeia un institut central, peste gimnaziul, care să-i pregătească pe absolvenții acestora mai bine, pentru a putea urma apoi o școală superioară. Proiectul trebuia susținut din fondurile Universității Națiunii Săsești (obștea sașilor) și a rămas în această fază de intenție.⁴

Sașii resimțeau o nevoie acută de juriști cu cunoștințe temeinice, deoarece ideile burgheze, moderne, puneau tot mai mult sub semnul întrebării vechile privilegii. În vederea pregătirii funcționarilor administrativi, începând din anul 1811, la gimnaziul din Sibiu, în ultimii doi ani de studiu se predau noțiuni de drept transilvănean și de drept roman. De la 1835 funcționarii urmau și un curs practic la Tabla regească din Tg.Mureș, de doi ani, încheiat cu un examen.⁵ Deși unele scaune săsești nu erau de acord, în 1838 și 1841 s-a cerut din nou aprobarea guvernului pentru o facultate de drept și în 1843 s-a obținut aprobarea. La 2 noiembrie 1844 s-a inaugurat la Sibiu Academia de Drept Săsească, menită să pregătească juriști pentru a apăra interesele „națiunii săsești”.⁶ Până la 1848, durata studiilor era de 2 ani. S-a început și constituirea bibliotecii Academiei, care a ajuns la 6.000 de volume la finalul existenței sale, în 1887. În 1848 studenții au cerut reformarea Academiei, dar cursurile s-au întrerupt deoarece Sibiu a fost ocupat de armata condusă de generalul Bem. În perioada neoabsolutistă s-a introdus cenzura, germana a devenit limba oficială în stat, iar conducerea școlii a fost preluată de guvernul de la Viena. Durata cursurilor a crescut la 3 ani și apoi la 4 ani. La absolvire, studenții primeau diplome, dar pentru a deveni doctori în drept, trebuiau să mai frecventeze încă 4 semestre la o universitate.⁷ Sediul Academiei era pe Reispargasse (azi str. Avram Iancu). În acești ani au fost și mulți studenți români (uneori chiar jumătate dintr-un an de studii erau

¹ Hochmeister 1998, pp. 76-79.

² Göllner 1972, pp. 21-22.

³ Ittu 2003, p.9; Năgler 1978, pp.36-37.

⁴ Teutsch 1910, p.164.

⁵ Acker 1978, p.124.

⁶ Acker 1978, pp.124-125; Tontsch 1969, p. 97.

⁷ Tontsch 1969, pp.99-101.

români).¹ Printre cei mai cunoscuți absolvenți români ai academiei au fost: Ilie Măcelariu, Simion Bărnăuțiu, Aron și Nicolae Densușianu, Dionisie Pop Marțian, Ioan și Iosif Pușcariu, Ieronim Bariț, Amos Frâncu, Patriciu Barbu, Rubin Patiția, Moise Braniște ș.a. Dintre sași pot fi amintiți: Jakob Rannicher, Albert Arz, Bedeus von Scharberg jun., Gustav Kapp ș.a. În total, Academia de la Sibiu a fost absolvită de 1387 de juriști.² Odată cu realizarea dualismului austro-ungar în 1867, denumirea instituției s-a schimbat în Academia de Drept Regală Maghiară, iar limba de predare a devenit maghiara. Guvernul maghiar n-avea interes să pregătească juriști români și sași, iar în 1883 a decis desființarea instituției, aplicată până în 1887. Desființarea Academiei de Drept de la Sibiu a fost rezultatul politicii de maghiarizare inaugurate în 1867. Academia a avut un rol important în viața orașului, în pregătirea unor tineri sași, români și maghiari pentru a lucra ca specialiști în administrație și justiție. În istoria învățământului sibian a fost prima instituție de învățământ universitar care a avut elevi și profesori din toată Transilvania și din afara ei.

În același secol al naționalităților, românii transilvăneni au făcut eforturi pentru a întemeia și ei o asemenea instituție, arma dreptului fiind la fel de necesară ca și pentru sași, în apărarea și afirmarea drepturilor naționale. În aceste strădanii, Sibiul a fost cel mai des ales ca centru pentru o asemenea instituție universitară, mai ales că, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, orașul a devenit o veritabilă capitală culturală și politică a românilor transilvăneni.

O primă afirmare foarte clară aflăm în programul adunării naționale din 3/15 mai 1848 de la Blaj, când, pe lângă alte tipuri de școli, românii cereau și o universitate susținută de stat.³ La Sibiu, în decembrie 1848, 250 de fruntași ai românilor ardeleni cereau clase juridice la Blaj și Sibiu, în mod provizoriu, până la deschiderea universității.⁴ În 1850, un grup de fruntași ai românilor semna o petiție către împărat în care solicita, din nou, o instituție de învățământ superior românească. Asemenea solicitări au fost trimise din diferite părți ale Transilvaniei, dar statul n-a acceptat.⁵ Unul dintre cei mai înfocați susținători ai universității românești a fost Simion Bărnăuțiu.⁶ Este bine cunoscută strădania lui Avram Iancu pentru înființarea unei facultăți juridice și faptul că în testamentul său există prevederea ca bunurile sale să fie folosite pentru a se înființa o Academie de Drept.⁷

Un pas înainte l-a constituit hotărârea Conferinței Naționale de la Sibiu, din ianuarie 1861, de a se acționa în continuare pentru crearea facultății de drept, ca și decizia luată în același cadru de a se cere statului întemeierea unei universități cu limba de predare română. Odată cu apariția „Astrei“ în 1861, la Sibiu, aceasta a preluat coordonarea eforturilor în vederea dobândirii unei instituții de învățământ superior românești în Transilvania. În martie 1870 a fost desemnată o comisie a Asociațiunii care a elaborat un proiect, adoptat de adunarea generală de la Năsăud

¹ Acker 1978, p.129.

² Acker 1978, p.129; Tontsch 1969, p.102; Vlaicu 1988, pp.35-36.

³ Barițiu 1880, pp. 123-124.

⁴ Retegan 1967, p. 309.

⁵ Manolache, Pârnuță 1993, pp. 167-168.

⁶ Manolache, Pârnuță 1993, p. 168.

⁷ Manolache, Pârnuță 1993, p. 275.

prin care se desemnau mijloacele de adunare a fondurilor necesare (cca 600.000 florini) pentru a putea fi ctitorită o „Academie de drepturi“ a românilor din monarhia austro-ungară.¹ În Transilvania s-au organizat mai multe colecte, dar rezultatele au fost modeste, din cauza precarității materiale a românilor. Fără sprijinul statului, obiectivul propus nu putea fi atins. Drept urmare, Conferința Națională a românilor întrunită în mai 1872, la Sibiu, a cerut guvernului ca la universitatea din Cluj, întemeiată în 1872, să existe catedre și pentru români. Cererea n-a fost satisfăcută însă. În Facultatea de Drept a universității clujene era inclusă și Academia de Drept de la Sibiu.²

În anii '70 în toată Transilvania au avut loc colecte la chemarea comitetului de la Sibiu. Cu toate acestea, în 1883 abia se adunaseră 20.000 de florini, sumă total insuficientă pentru ridicarea academiei plănuite. Conducerea „Astrei“ a decis atunci să folosească această sumă pentru construirea unei școli superioare de fete, la Sibiu, obiectiv de mai mică amploare, dar nu lipsit de importanță pentru instruirea elitei românești. În 1886 școala era ridicată și își deschidea porțile³, edificiul existând și astăzi și funcționând tot pentru învățământ.

De asemenea, s-a menținut continuitatea instituției școlare sibiene care pregătea preoți și învățători. Din anul 1879 durata cursurilor la teologie s-a ridicat la 3 ani, iar din 1874, institutul teologic-pedagogic s-a numit „Seminarul Andreian“⁴.

Acesta a fost un puternic focar cultural și pentru afirmarea identității naționale a românilor. Profesorii și studenții de aici au fost angajați în anii Primului Război Mondial în acțiunea de menținere a speranței românilor într-un viitor al lor, îndeosebi după respingerea armatei române, ajunsă până la porțile Sibiului.

În toamna anului 1918 Sibiul a ajuns din nou în prim planul atenției opiniei publice. Stabilirea reședinței Consiliului Dirigent la Sibiu a transformat din nou orașul într-o veritabilă capitală a Transilvaniei. În discuțiile care au avut loc între reprezentanții Consiliului Dirigent și cei ai sașilor, în decembrie 1918, aceștia din urmă au cerut ca în orașul de pe Cibin să se înființeze o universitate germană, pentru minoritățile germane din Sud-Estul Europei.⁵ Sașii acționaseră în vederea aprobării unei universități germane la Sibiu încă de la începutul secolului XX, dar fără vreun rezultat. În momentul schimbării stăpânirii asupra Transilvaniei, elita săsească a reluat ideea. Directorul Arhivei Națiunii Săsești din Sibiu, Georg Eduard Müller a elaborat un memoriu, pe care, prin intermediul lui Nicolae Iorga, l-a înaintat regelui Ferdinand, cerându-i sprijinul în această problemă.⁶ Liderii germanilor din România s-au întrunit de Rusalii, în iunie 1919, la Sibiu, punând bazele Uniunii Germanilor din România și discutând, între altele problema înființării unei universități germane în România pentru cei un milion de germani din granițele noului stat român. Proiectul lui G. E. Müller a fost dezbătut și cu acel prilej. Autorul avea o imagine precisă asupra instituției dorite: o universitate pentru germanii din Răsăritul Europei, cu 5

¹ Manolache, Pârnuță 1993, pp. 275-276; Matei 2005, pp.36-37.

² Manolache, Pârnuță 1993, p. 278.

³ Retegan 1967, pp. 315-316; Moise 1987, pp. 359-362.; Matei 2005, p. 279.

⁴ Manolache, Pârnuță 1993, p. 296; Păcurariu, pp. 5, 59-62.

⁵ Roth 1993, p. 98.

⁶ Roth 1992, pp. 50-56.

facultăți (două teologice, drept, filozofie, medicină), plasată la Sibiu, având maximum o mie de studenți. G. E. Müller fundamenta propunerea sa pe numărul germanilor din țară, pe spațiile disponibile în cazărmlile din oraș, făcea calcule economice. În 1919, când s-a pus problema transformării universității germane din Cernăuți într-o universitate românească, liderii sași au cerut mutarea la Sibiu a instituției din capitala Bucovinei.¹

O altă propunere venită din rândurile elitei săsești încă în ianuarie 1919, avea în vedere forța industrială a Sibiului și viza deschiderea unei universități tehnice în orașul de pe Cibin.²

Aceste propuneri aveau în vedere faptul că orașul dispunea de librării, arhive, edituri, biblioteci, muzee, spitale, că avea o intensă viață culturală (două-trei cotidiene, reviste, publicații științifice, o rețea de școli preuniversitare), că ocupa o poziție centrală în noul stat român.

Idea unei universități la Sibiu a rămas și de această dată în faza de proiect, dar G. E. Müller revenea cu o nouă propunere în iunie 1920: să se înființeze cel puțin o facultate de filozofie la Sibiu, dacă statul n-avea mijloacele necesare pentru o universitate. Müller considera potrivită pentru aceasta clădirea Școlii de cadeți din Sibiu, unde puteau fi aduși profesorii și studenții germani de la Cernăuți. Și alți studenți germani din România ar fi putut opta pentru Sibiu, în locul studiilor costisitoare în alte țări. Autorul solicita bunăvoința statului pentru această problemă a minorității germane, reliefându-i și aspectul politic: instituția de învățământ superior proiectată ar fi trebuit să contribuie la unificarea minorității germane din România, la realizarea „națiunii germane din statul român“, pentru ca aceasta să nu-și îndrepte privirea spre alte state.³

Acest scop n-a putut fi realizat prin crearea universității, dar s-a găsit un mijloc asemănător, pentru care trebuia doar aprobarea autorităților, fără alocarea de fonduri bănești. La inițiativa lui Richard Csaky și a Ligii Culturale a Germanilor din România s-au organizat la Sibiu, în anii 1920-1931 cursuri postuniversitare de vară, abordându-se în fiecare an o anumită tematică. În fiecare vară veneau aproape o mie de intelectuali germani din România (profesori, învățători, ingineri, juriști, preoți, dar și studenți, chiar elevi) pentru a-și îmbogăți cunoștințele de specialitate, pentru a afla noutățile din domeniul lor de activitate. Conferențiarilor erau specialiști germani din România, profesori universitari din Germania și câțiva din România (Coriolan Petranu, Nicolae Iorga). Acesta din urmă aprecia că aceste cursuri constituiau o adevărată universitate. După acest model, medicii germani din România, reuniți într-o asociație, au organizat și ei asemenea cursuri de vară, speciale pentru domeniul lor de activitate.⁴

În anii interbelici activitatea de cercetare științifică la Sibiu s-a intensificat, contribuind la formarea unor specialiști (istorici, istorici de artă, lingviști, etnografi, teologi) necesari într-o instituție de învățământ universitar, pentru înființarea căreia

¹ Roth 1993, p. 98.

² S. D. T., nr. 46, nr. 13.765, 25 ianuarie 1919, p. 3, nr. 13.801, 8 martie 1919.

³ Müller 1920, pp. 1-2.

⁴ Ciobanu 2001, 2001, pp. 301-302.

sașii cereau ajutor și Germaniei în anii '20, fără a obține altceva decât promisiuni.¹ În schimb, între anii 1922-1936 a funcționat la Sibiu o filială a Institutului de Studii Sud-Est Europene, înființat de N. Iorga, la București. În această secție au lucrat cercetători români și sași.²

Dezideratul sibienilor ca orașul lor să devină centru universitar s-a împlinit în mod neașteptat, în septembrie 1940. În urma dictatului de la Viena din 30 august 1940, prin care România a fost nevoită să cedeze Ungariei partea de nord a Transilvaniei, Universitatea „Ferdinand I” din Cluj s-a refugiat la Sibiu. Între anii 1940 și 1945, Sibiuul a redevenit capitala culturală a Transilvaniei. Nivelul vieții culturale românești a crescut mult prin aportul celor câteva sute de universitari și al celor două-trei mii de studenți. Unele cercuri săsești au protestat împotriva refugierii în Sibiu a universității, din cauza concurenței făcute de clinicile universitare medicilor localnici. Pe de altă parte, viața culturală a orașului, predominant săsească până atunci, a cunoscut un puternic aport românesc, care a făcut ca, sub acest aspect, ponderea acțiunilor să o dea românii.³ Senatul universității a decis să mute instituția la Sibiu, deoarece aici erau toate condițiile unei bune funcționări: 3-4 mari biblioteci, spații, „masa compactă românească ce înconjură orașul”⁴. În Liceul „Domnița Ileana” din Sibiu (actualul edificiu al facultăților de istorie și litere, au fost instalate facultățile de litere, istorie, drept, biblioteca universitară și rectoratul.⁵

Sibiu s-a bucurat în acești ani de prezența intelectualilor clujeni de renume european care au susținut conferințe, au înființat publicații social-politice, culturale și științifice, au constituit cenacluri literare, au format un public elevat la concerte și spectacole de teatru. Din punct de vedere economic, orașul a avut de asemenea beneficii, comercianți, hotelieri, restauratori având un spor în afaceri, chiar dacă din 1941 și România a intrat în război.⁶ Avantajele oferite de prezența Universității din Cluj la Sibiu au încetat însă odată cu încheierea războiului și cu revenirea Almei Mater Napocensis în orașul de sub dealul Feleacului.⁷

Încercările autorităților locale de a păstra cel puțin una dintre facultăți la Sibiu, au eșuat. Totuși, condițiile oferite de oraș au continuat să fie utile pregătirii tinerilor studioși, întrucât și-au continuat activitatea Institutul Teologic Ortodox de Grad Universitar, cum s-a numit din 1948 Academia Teologică „Andreiană”, cu toate obstacolele ridicate de regimul comunist.⁸ Din același domeniu trebuie menționat Institutul Teologic Protestant de Grad Universitar, înființat în 1949 la Cluj, a cărui ramură pentru teologia luterană a fost mutată în 1955 la Sibiu. Acesta avea însă un număr redus de studenți.⁹

¹ Ciobanu, 2001, pp. 310-311.

² Ciobanu 1983. pp. 82-86.

³ SDT, an 67, nr. 20 252, 20 septembrie 1940; nr. 20256, 24 septembrie 1940

⁴ Neagoe 1980, pp. 266-267.

⁵ Neagoe 1980, p.273.

⁶ Neagoe 1980, pp. 266-372; Pușcaș 1988, pp. 129-139; Tanase 2004, pp. 9-14; Crohmălniceanu, Heitmann, pp. 21-58.

⁷ Neagoe 1980, p. 37; Pușcaș 1988, pp. 138-139.

⁸ Păcurariu 1986, pp. 266-267.

⁹ Klein 1979, p. 8.

În 1952 orașul Sibiu a devenit sediul raionului cu același nume din regiunea Brașov și a avut de suferit, inclusiv pe plan cultural. Totuși, în 1956 s-a înființat aici o mică unitate de cercetare științifică, Baza de Cercetări Sibiu a Filialei Cluj a Academiei R.P.R., unde s-au regrupat câțiva cercetători români și sași. Instituția a fost înzestrată în 1959 și cu o publicație, revista „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, care apare și astăzi, când micul centru a devenit (din 1990), Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române.¹

Activitatea științifică depusă aici, la Muzeul Brukenthal, la Biblioteca Județeană „Astra“, la Filiala Sibiu a Arhivelor Statului, bibliotecile sibiene și tradițiile schițate mai sus au fost folosite ca argumente de către un grup de intelectuali sibieni care, în condițiile „deschiderii“ practicate de Nicolae Ceaușescu după 1965 au propus reînființarea unei facultăți umaniste la Sibiu. O altă premisă a fost noua împărțire teritorial-administrativă a țării din 1968, în urma căreia Sibiu a redevenit reședința județului cu același nume. În aceste condiții, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1322, din 12 iunie 1969 se înființează Facultatea de Filologie și Istorie din Sibiu, în cadrul Universității „Babeș-Bolyai“ din Cluj. Inaugurarea a avut loc la 16 septembrie 1969, într-un cadru festiv. În anul 1971 s-a adăugat Facultatea de Științe Economice și Administrație, apoi Facultatea de Mecanică, specializarea T.C.M. Cele trei facultăți au constituit în 1976 Institutul de Învățământ Superior Sibiu, independent de universitatea clujeană. În 1984, facultățile umaniste au fost puse în lichidare, nemaiprimind „cifra de școlarizare“.²

După prăbușirea regimului comunist, firul învățământului umanist a fost reluat la Sibiu, prin înființarea Facultății de Drept, Litere și Istorie, în toamna anului 1990 constituindu-se Universitatea din Sibiu. Se împlinea astfel un vis al multor generații de cărturari români și sași. Activitatea și sacrificiile lor s-au constituit într-o tradiție pe care nu o întâlnim decât în puține centre universitare din țară, în premise pe care s-a reușit clădirea edificiului Universității „Lucian Blaga“ din Sibiu astăzi.

BIBLIOGRAFIE/BIBLIOGRAFY.

- Acker 1978 U. W. Acker, *Zur Geschichte der Hermannstädter Rechtsakademie (1844-1887)*, în „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde“, München, 72, 1978, nr. 2.
- Barițiu 1880 G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. II, Sibiu, 1880.
- Călători 2000 *Călători străini despre Țările Române*, vol. X, partea I, volum îngrijit de Maria Holban, Maria M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu (redactor responsabil), Editura Academiei Române, București, 2000.
- Ciobanu 1983 V. Ciobanu, *Die Hermannstädter Sektion des Instituts für Südosteuropäische Studien 1922-1936*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, vol. 26, 1983, nr. 1.
- Ciobanu 2001 V. Ciobanu, *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni 1918-1944*, Editura hora, Sibiu, 2001.

¹ Niedermaier, pp. 19-20.

² Grecu 1995, pp. 30-32.

- Crohmalniceanu, O.S. Crohmalniceanu, K. Heitmann, *Cercul Literar de la Sibiu*, Editura Universalia, București, 2000.
- Heitmann 2000
- Göllner 1972 C. Göllner, *Confluente spirituale (II)*, în „Transilvania“, LXXVIII; 1972, nr.3, pp. 21-22.
- Greco 1995 Victor V. Greco, *Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică. 25 de ani de existență. Sinteză monografică*, Editura Universității din Sibiu, 1995.
- Hochmeister 1998 Günther von Hochmeister, *Aufstieg erfolgreicher Handwerker/ Gewerbetreibender in die Führungselite siebenbürgischer Städte in der zweiten Hälfte des 18. und im 19. Jahrhundert. Das Beispiel einiger Schässburger und Hermannstädter Buchdruckerfamilien*, în „Historia Urbana“, VI, 1998, nr.1-2.
- Ittu 2003 Gudrun Liane Ittu, *Geschichte des Brukenthalmuseums*, Monumenta Verlag, Hermannstadt, 2003.
- Klein 1979 C. Klein, *Rückblick auf 30 Jahre „Vereinigtes Protestantisch-Theologisches Institut mit Universitätsgrad (1949-1979)“*, în „Kirchliche Blätter“, Hermannstadt, VII, 1979, nr. 10.
- Manolache, Gh. Pârnuță 1993 A. Manolache, Gh. Pârnuță, *Istoria învățământului din România, vol. II (1821-1918)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993.
- Matei 2005 P. Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, Editura Universității „Lucian Blaga“ din Sibiu, 2005.
- Moise 1987 Ilie Moise, „Preocupări ale ASTREI pentru înființarea unei școli civile de fete“, în *ASTRA 1861-1950. Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român 125 de ani de la înființare*. Sub redacția Dr. Victor V. Greco, Sibiu, s. 1., 1987.
- Müller 1920 G. Müller, *Eine Universität in Hermannstadt*, în „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“ (SDT), Sibiu, an 47, nr. 14.146, 13 ianuarie 1920.
- Nägler 1978 Doina Nägler, *Vechi biblioteci sibiene*, în „Magazin istoric“, XII, 1978, nr. 4.
- Neagoe 1980 S. Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică*, vol. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
- Niedermaier 2006 Academia Română, *Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu. Semicentener. 1956-2006*, coord. Paul Niedermaier, Editura Honterus, Sibiu.
- Nistor, Marinescu-Frăsinei 1990 N. Nistor, M. N. Marinescu-Frăsinei, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei*, vol. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990.
- Pascu, Manolache, Pârnuță, Vereș 1983 Ș. Pascu (redactor responsabil), A. Manolache, Gh. Pârnuță, I. Vereș, *Istoria învățământului din România, vol. I (de la începuturi până la 1821)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Păcurariu 1987 M. Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu 1786-1986*, Sibiu, 1987.

- Pop 1970 E. Pop, *Etapa istorică pregătitoare a Societății Științelor Naturale din Sibiu*, în „Muzeul Brukenthal. Studii și comunicări. Științe naturale“, 15, 1970.
- Popa 2007 I. Popa, *Învățământul sibian. Repere istorice și documentare*, Editura Magister, Sibiu, 2007.
- Pușcaș 1988 V. Pușcaș, *Universitatea din Cluj în serviciul națiunii (1919-1940); Cluj-Sibiu, 1940-1944*, în AIIAI, 25, 1988, nr. 2.
- Retegan 1967 S. Retegan, *Lupta burgheziei române din Transilvania pentru înființarea unei facultăți juridice românești (1848-1883)*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj“, X, 1967.
- Roth 2006 H. Roth, *Hermannstadt. Kleine Geschichte einer Stadt in Siebenbürgen*, Böhlau Verlag Köln, Weimar, Wien, 2006.
- Roth 1992 H. Roth, *Deutsche Universität Hermannstadt. Pläne zur Gründung einer deutschen Universität in Siebenbürgen in den Jahren 1918 bis 1920*, în „Hallbasien“, München, an 2, 1992, nr. 1.
- Roth 1993 H. Roth, *Der „Deutsch-sächsische Nationalrat“. Siebenbürgen 1918/1919*, Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, München, 1993.
- Schuller 1921 G.A. Schuller, *Brukenthals Hochschulplan (I)*, în SDT, 48, nr. (I) 14.496, 21 august 1921, pp.1-3.
- Schuller 1921(II) G.A.Schuller, *Brukenthals Hochschulplan (II)*, în SDT, 48, nr. 14.498, 24 august 1921, p.1-2.
- Schuller 1921(III) G.A.Schuller, *Brukenthals Hochschulplan (III)*, în SDT, 48, nr. 14.500, 26 august 1921, p.2-3.
- Schuller 1921(IV) G.A. Schuller, *Brukenthals Hochschulplan (IV)*, în SDT, 48, nr. 14.502, 28 august 1921, p.1-3.
- Sigerus 1997 E. Sigerus, *Chronica orașului Sibiu 1100-1929, dedicată orașului meu natal*. Traducere: Beatrice Ungar, Convergențe transilvane, vol. 5 [1997].
- Tanase 2004 M. Tanase, *O imagine culturală dispărută. Sibiul anilor refugiului Universității din Cluj*, în „Transilvania“, 2004, nr. 7-8.
- Teutsch 1882 Fr. Teutsch, *Geschichte des evangelischen Gymnasiums A.B. in Hermannstadt*, în „Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde“, vol. 17, 1882.
- Teutsch 1910 Fr. Teutsch, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk*, vol.III, Hermannstadt, 1910.
- Tonk 1996 S.Tonk, „Siebenbürgische Studenten an der ausländischen Universitäten“, în Walter König (coord.), *Beiträge zur siebenbürgischen Schulgeschichte*, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 1996.
- Tontsch 1969 G. H. Tontsch, *Die Rechtsakademie zu Sibiu*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai“, seria Jurisprudentia, XIV, 1969.
- Vlaicu 1988 M. Vlaicu, *Die Hermannstädter Rechtsakademie und ihre Rumänischen Studenten*, în „Forschungen zur Volks-und Landeskunde“, vol.31, 1988, nr.1.